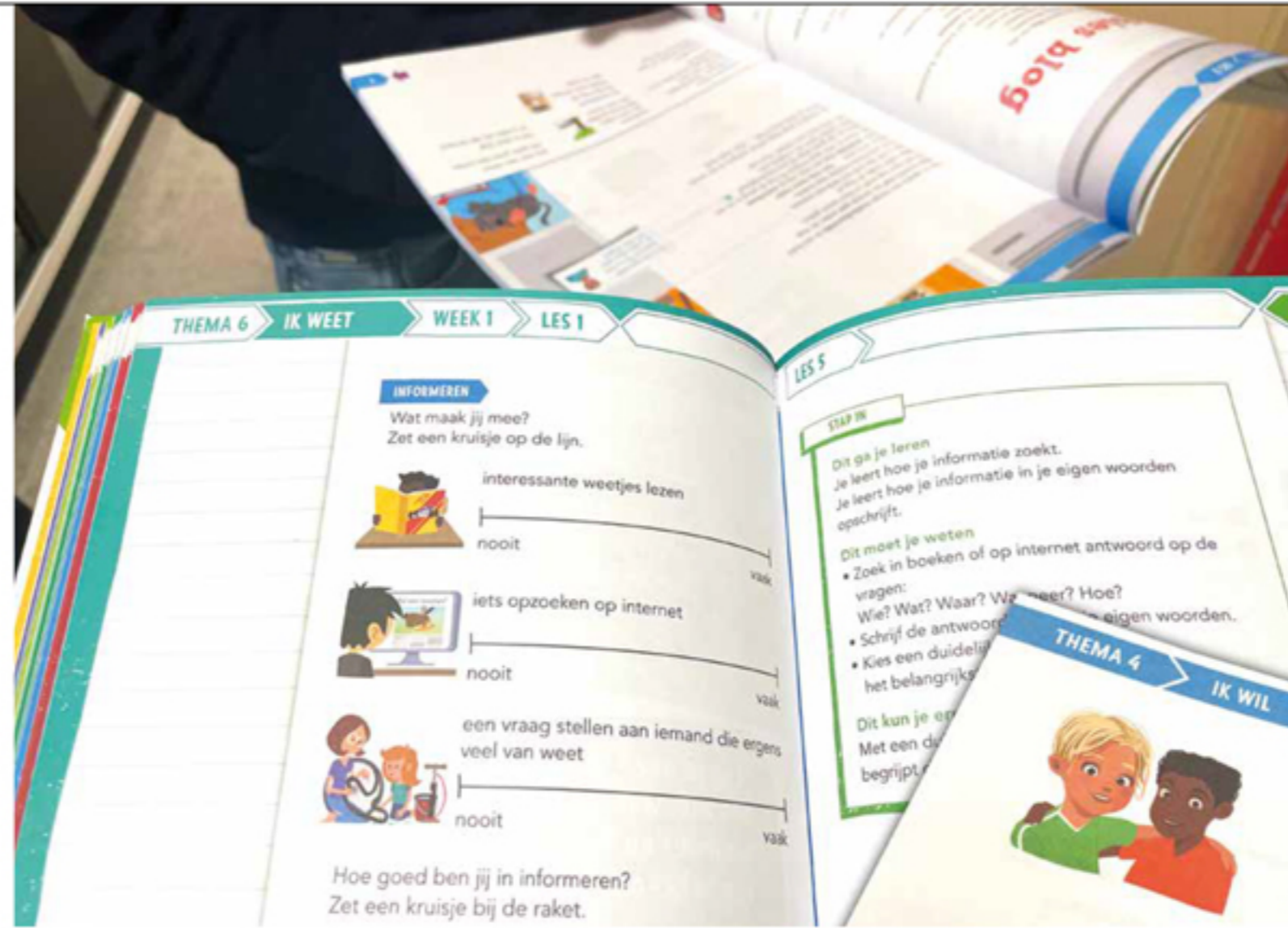

Inclusie en diversiteit in schoolboeken

Gezinnen met twee vaders, jongens die een meisje willen worden en vrouwen in een van oudsher mannenberoep. De maatschappij verandert en educatieve uitgeverijen doen hun best hun lesmethoden mee te veranderen. Zodat niemand wordt uitgesloten en iedereen zich erin kan herkennen.

TEKST: SANNE VAN DER MOST
BEELD: UITGEVERIJ MALMBERG

Educatieve uitgeverijen streven ernaar om in lesmethoden een divers wereldbeeld te presenteren, zoals in deze lesboeken van Malmberg.

Weg met 'jongens en meisjes'!

Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) adviseert mensen die in het onderwijs werken om hun taalgebruik aan te passen. De klas aanspreken met 'jongens en meisjes' bijvoorbeeld kan volgens het LAKS niet meer, omdat leraren daarmee een deel van de kinderen zouden uitsluiten. Het LAKS stelt daarom voor dat ze voortaan 'leerlingen' zeggen.

LAKS-voorzitter Janouke van Meerveld vertelt dat bijvoorbeeld ook de term 'zittenblijven' niet meer kan. Dat zou 'doubleren' kunnen worden, omdat dit woord volgens haar een minder negatieve lading heeft. Bestuurslid Cylus Kawesi van het LAKS zegt dat 'excellente scholen' zou kunnen worden afgeschaft, omdat die term volgens hem ten onrechte suggereert dat de ene school beter zou zijn dan de andere. Inmiddels komt minister Wiersma tegemoet aan die wens, want hij schaft het predicaat 'Excellente School' per 1 augustus aanstaande af. Het LAKS wil ook af van de termen 'achterstandsschool' en 'zwarte school'. De term 'gehandicapt kind' behoort wat het LAKS betreft ook snel tot het verleden. Dat zou 'leerling met een beperking' kunnen worden.

Ga voor alle adviezen naar de LAKS Taalgids.

Diversiteit en inclusie zijn voor ons belangrijke thema's', zegt algemeen directeur Rimco Spanjer van uitgeverij Malmberg. 'Zo bereiden we leerlingen voor op een diverse en inclusieve wereld waarin ze hun kwaliteiten kunnen ontwikkelen en hun dromen kunnen verwezenlijken. Wie zich in lesmateriaal herkent, maakt zich de stof sneller eigen. Maar wat voor de ene leerling herkenning oplevert, is voor de andere juist helemaal nieuw en onbekend.' Inclusieve teksten en beelden in lesmethodes dragen volgens Spanjer bij aan kansgelijkheid. 'Met ons lesmateriaal proberen wij daar uiteraard een bijdrage aan te leveren. Dat doen wij door een divers wereldbeeld te presenteren en leerlingen voor te bereiden op de steeds veranderende wereld waarin ze leven.'

NUANCE AANBRENGEN

Voor sommige lesmethoden werkt Malmberg ook met meelezers, niet te verwarren met *sensitivity readers*. Spanjer: 'Die

meelezers zijn goed thuis in het betreffende vakgebied en hebben zich ook verdiept in ontwikkelingen rond representativiteit in hun vakgebied, zowel vanuit maatschappelijk als vanuit wetenschappelijk oogpunt.' Als er gevoeligheden zijn rond teksten of afbeeldingen in lesmethoden en daarover vragen, opmerkingen of klachten binnenkomen, gaan ze bij Malmberg altijd in gesprek. Spanjer: 'Het zomaar aanpassen of compromissen sluiten is niet aan de orde. Er kunnen goede redenen zijn om een bepaalde formulering toch te handhaven. Als methodemaker kun je er natuurlijk wel voor kiezen een nuance aan te brengen of meer context te bieden.'

TIJDGEEST

'Gevoeligheden zijn van alle tijden en ze veranderen mee met de tijdgeest', zegt Maureen van Bruinessen, segmentmanager bij uitgeverij Noordhoff. 'Op dit moment gaan die veranderingen wel heel erg snel. De laatste twee jaar voer ik meer gesprekken dan ooit over diversiteit en inclusie. En dat is goed, want het is belangrijk. Meninge worden nu ook veel sneller gedeeld op sociale media. Zo werd een 'racistische' afbeelding uit een van onze lesmethodes online gezet. Die les ging juist expliciet over racisme, vooroordelen en stereotypes en het bespreekbaar maken ervan. Als uitgever geven we dan tekst en uitleg over de context. Het educatieve doel was hier leidend, dus zo'n afbeelding halen we niet weg uit die methode.'

NIEMAND VERGETEN

'Vanuit onze visie dat je het beste leert als je je gezien voelt, heb je als uitgever een grote verantwoordelijkheid om de onderwerpen op een gebalanceerde manier te

'Wie zich in lesmateriaal herkent, maakt zich de stof sneller eigen'

Christelijke censuur?

In mei vorig jaar hebben wij in ons magazine aandacht besteed aan censuur die educatieve uitgeverijen onder druk van een christelijke lobby zouden toepassen. Daarover gingen leerkrachten van de openbare Crayenesterschool in Heemstede in gesprek met uitgeverij Malmberg.

De leerkrachten reageerden geschrokken op een artikel hierover in NRC. 'Het maakte bij ons een bewustzijn wakker. We keken altijd met name naar de didactiek in methoden, en vroegen ons nooit af of er misschien bewust bepaalde onderwerpen werden weggelaten. Wij, als leerkrachten van het openbaar onderwijs, hebben er moeite mee als het geloof nog steeds een groot stempel drukt op wat we de kinderen willen leren. Dit noemen wij censuur, dingen die vermeden worden omdat ze uit christelijk oogpunt niet wenselijk zouden zijn.' Malmberg-directeur Rimco Spanjer zei in reactie hierop dat een christelijke lobby om lesboeken te censureren niet bestaat. Wel is het volgens hem zo dat de licentie van bepaalde methoden aan een andere uitgever is overgedragen, omdat Malmberg deze methoden niet wil uitgeven vanwege het beperkte wereldbeeld dat eruit naar voren komt.

Het artikel *Regenbooggezinnen, kermis en carnaval verboden?* staat in nr. 32 van magazine Naar School (mei 2022). Pak dat nummer erbij en ga naar pagina 25 of scan de QR-code:

brengen en niemand te vergeten', zegt Van Bruinessen. 'Een lastige opgave, maar ook een heel mooie. We werken nu met het hele team volgens een inclusiviteitscode. Die komt terug in onze auteursinstructies, in de manier waarop we eindredacteuren brieven en wanneer we sensitiviteitslezers inzetten.'

Het uitgangspunt is volgens Van Bruinessen vaak niet zozeer wat er níet in boeken moet, maar juist wat er wél in zou moeten. Zoals meer diversiteit en inclusie. 'Dat is de afgelopen jaren echt wel veranderd. In onze richtlijnen staat nu bijvoorbeeld dat in iedere titel minstens één divers gezin moet voorkomen of een eenoudergezin en een gezin met twee moeders of twee vaders. Verder maken we in de voorbeelden niet standaard gebruik van de top 10 van Nederlandse namen en is iemand met een beperking niet per se hulpbehoevend. Ook de instructies in de opdrachten zijn aangepast. Waar je vroeger las: 'werk samen met je buurman of buurvrouw aan de opdracht', staat er nu bijvoorbeeld: 'werk samen met je klasgenoot.'

ALLES ONDER EEN VERGROOTGLAS

Gevoeligheden zijn van alle tijden, weet ook directeur Femke van der Lecq van uitgeverij Zwijsen. 'Alles wat wij schrijven, ligt onder een vergrootglas. En dat snap ik ook, want het gaat om jonge kinderen op een gevoelige leeftijd.' Wat wel verandert, zijn de onderwerpen waar mensen zich druk over maken. 'Vroeger ging dat bijvoorbeeld vaker over gezondheid', zegt Van der Lecq. 'Dan werden mensen boos als we in een leesmethode het woord 'snoep' gebruikten of het woord 'roken'. Dat doen we natuurlijk niet meer. Tegenwoordig gaat het bijvoorbeeld over gender en lhbtq. Daar moeten wij als uitgever wat mee. Wij passen onze richtlijnen voor auteurs voortdurend aan op wat in de samenleving leeft. Situaties met twee vaders of twee moeders hebben een emanciperend effect, maar we weten ook dat dat bij sommige mensen gevoelig ligt. Bijvoorbeeld vanwege de geloofsovertuiging. Daarom doen we het heel subtiel en tegelijkertijd realistisch, zodat kinderen het echt herkennen uit hun dagelijks leven en het niet gekunsteld overkomt.'

'Iedere schoolboek uitgever moet er iets mee'

'In een tijd waarin je als leerkracht moet nadenken of je nog wel 'goedemorgen jongens en meisjes' mag zeggen, hebben uitgever van lesmethoden het niet makkelijk', zegt directeur Hans Teegelbeckers van VOS/ABB. 'Natuurlijk is het dan ook lastig om schoolboeken up-to-date te houden. Een methode gaat meestal zo'n acht jaar mee. In die periode verandert er zo ontzettend veel. Als je dan telkens moet aanpassen op onderwerp en woordkeuze, dan is dat een hele klus waar veel tijd en geld mee gemoeid is. Maar tegelijkertijd: als je als uitgever inclusie en diversiteit belangrijk vindt, en je wil dat ook in de breedte laten zien, dan moet je daar wel naar streven. Daar kun je niet omheen. Diversiteit en inclusie en acceptatie in de samenleving zijn onderwerpen die niet alleen thuishoren in burgerschap, maar die de hele dag aandacht vragen op een school. En die ook bij taal, rekenen en lezen en in methoden zichtbaar moeten zijn. Dus iedere schoolboek uitgever moet er iets mee, los van de grondslag. De school is een oefenplaats voor burgerschapsvorming; diversiteit en inclusie horen daar gewoon bij. Het aanbod moet structureel en volledig zijn. Je kunt als methodemaker dus niet zeggen: 'De onderdelen die me niet zinnen, die sla ik wel even over.'

Kortom, de discussie over inclusie en diversiteit is een interessante, maar ook een ingewikkelde. Het botst, vindt Van der Lecq. 'Aan de ene kant willen we dat iedereen zich in de teksten en opdrachten kan herkennen. Maar als we dat echt goed doen, krijgen we ook weer commentaar, omdat sommige onderwerpen gevoelig liggen. Dat is soms best frustrerend, maar het houdt ons ook scherp. We zijn er bij Zwijsen van overtuigd dat je heel mooie materialen kunt maken, die heel inclusief en divers zijn, zonder water bij de wijn te doen. Dat is ook het mooie van ons vak. Uiteindelijk maken we nooit iets waar we zelf niet achter staan.' ◀